

РЕЦЕНЗІЯ
НА ДИСЕРТАЦІЮ БІЛОКОНЯ ОЛЕКСАНДРА ПАВЛОВИЧА
НА ТЕМУ: «УПРАВЛІННЯ МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНИМ
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯМ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ», ЯКУ ПРЕДСТАВЛЕНО
НА ЗДОБУТТЯ НАУКОВОГО СТУПЕНЯ ДОКТОРА ФІЛОСОФІЇ ЗА
СПЕЦІАЛЬНІСТЮ 073 – МЕНЕДЖМЕНТ

АКТУАЛЬНІСТЬ ТЕМИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ
НАУКОВИМИ ПРОГРАМАМИ, ПЛАНАМИ ТА ТЕМАМИ

Ефективність функціонування будь-яких економічних систем залежить від якості та обсягу ресурсів, які використовує дана система, та механізмів перетворення або трансформації, в результаті застосування яких створюються готові продукти. Матеріально-технічне забезпечення є важливою частиною основних і забезпечуючих підсистем підприємства, від рівня досконалості яких залежить ступінь ефективності діяльності суб'єкта господарювання. Традиційні підходи до організації ефективного функціонування матеріально-технічного забезпечення себе майже вичерпали через обмеженість біологічного та людського потенціалу – натомість сучасні інструменти цифрової економіки формують нове широке коло потенційних методів і засобів. В цьому контексті заслуговує на увагу взаємозв'язок розглянутого ринку матеріально-технічних ресурсів та існуючої інфраструктури в колі ключових стейкхолдерів, які виступають проміжною ланкою між підприємством та зовнішнім середовищем. Сучасна парадигма сталого розвитку розширилася до чотирьохкомпонентної, включивши в коло традиційних: соціальної, екологічної та економічної компонент – інфраструктурну. Головним шляхом розвитку аграрного підприємництва залишається активна інноваційна діяльність, яка, як відомо, ефективна лише за наявності дієвої інфраструктури в державі, що об'єднує зацікавлені сторони різних рівнів в процесі впровадження інновацій в діяльність суб'єктів грального бізнесу. На основі цього варто зазначити, що успішна інноваційна діяльність аграрних підприємств в цілому, та безпосередньо в розрізі оновлення матеріально-технічного забезпечення, можлива лише за розвиненої та динамічної інфраструктури в державі, важливу частину якої повинна займати її інноваційна компонента. Особливу роль в успішності реалізації процесів вдосконалення матеріально-технічного забезпечення має відігравати технічна модернізація управління системою МТЗ аграрного сектору економіки, яка крім інструментів діагностики повинна включати можливі джерела фінансування, що розглянуто та доведено автором.

В розрізі наявності можливого резерву для зростання та вдосконалення аналіз матеріально-технічного забезпечення повинен ґрунтуватися на врахуванні рівня економічної стійкості зазначеної системи аграрного сектору економіки, чому надано увагу автором та представлено у вигляді відповідного алгоритму, що у поєднанні із парадигмою стратегування з підтримкою діяльності центру агрокомпетенцій як підсистеми інфраструктури становить базис для забезпечення ефективного зростання та

розвитку аграрного виробництва за рахунок більш ефективного використання ресурсу матеріально-технічного забезпечення. Вбудовування функціонування матеріально-технічного забезпечення аграрного сектору регіону в структурний Агробізнес-інкубатор створює додаткові механізми активізації інноваційної діяльності для суб'єктів аграрного бізнесу через посилення зв'язків між підприємствами-виробниками, технологічними та сервісними підприємствами.

Рух суспільства від компонентів Industry 4.0, яка включає кіберфізичні системи, Інтернет речей, роботизацію та точне землеробства через штучний інтелект до впровадження сталого та інклюзивного розвитку, термоядерного синтезу і кібермашин, циркулярної економіки та псионіки, резильєнтності відображає подальше поглиблення тенденцій цифровізації суспільства та бізнесу. З огляду на це тренди впровадження технології блокчейн в управлінні матеріально-технічним забезпеченням аграрного сектору є перспективними та беззаперечними з точки зору безпеки та ефективності.

Таким чином, комплексне бачення вирішення поставленої задачі вдосконалення управління матеріально-технічним забезпеченням аграрного сектору із відповідною розширеною та обґрунтованою підтримкою опису механізмів, методів, інструментів та засобів інфраструктурної природи інноваційного розвитку та сучасних технологій цифровізації, здійснене автором в наданні роботі варто вважати актуальним, нагальним і доцільним.

Надане дослідження є узагальненням наукової роботи Білоконя Олександра Павловича, яка проводилася в межах відповідних наукових робіт Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва за темою «Науково-методологічне забезпечення підприємницької, маркетингової, логістичної, діяльності підприємств агропродуктового комплексу та розвитку земельних відносин на інвестиційно-інноваційних заходах» (№ державної реєстрації 0116U000001), та «Теоретико-методологічне забезпечення управління підприємницькою діяльністю на ринках продукції, ресурсів, послуг та інформації на інвестиційно – інноваційних та маркетингових засадах» (№ державної реєстрації 0121U108930). Роль автора полягала в розробці теоретико-методичних і практичних аспектів підвищення ефективності управління матеріально-технічним забезпеченням в аграрному секторі.

СТРУКТУРА ТА ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Дисертаційне дослідження відрізняється логічної структурою викладання матеріалу, послідовністю формулювання думок автора, ґрунтовністю наданих аргументів для підтвердження наукових гіпотез та детального опису методичних підходів, запропонованих здобувачем.

Робота включає три розділи, висновки до них, загальні висновки, список використаних джерел і додатки. Варто зауважити значну кількість використаних дослідником джерел на англійській мові, що свідчить про високий рівень методичного забезпечення та джерел інформації, яку використовував дослідник у підготовці своєї роботи.

Перший розділ дослідження присвячений теоретико-методичним основам управління матеріально-технічним забезпеченням в аграрному секторі, який охоплює розгляд ідеології формування матеріально-технічного забезпечення в аграрному секторі, концептуальні основи розвитку матеріально-технічного забезпечення аграрного сектору в умовах інноваційно орієнтованої економіки та теоретико-методологічні підходи до діагностичної оцінки системи матеріально-технічного забезпечення аграрного сектору.

Другий розділ дослідження присвячена розгляду питань стану і тенденцій розвитку управління матеріально-технічним забезпеченням в Харківській області. В межах даного розділу проведено діагностичну оцінку управління матеріально-технічним забезпеченням аграрного сектору, здійснено аналіз сучасного стану розвитку матеріально-технічного забезпечення аграрного сектору в Харківській області та представлено парадигму стратегування управління матеріально-технічним забезпеченням в контексті інноваційного розвитку аграрного сектору.

Третій розділ присвячено питанням розробки ключових напрямів удосконалення управління матеріально-технічного забезпечення. Структура даного розділу охоплює питання формування системи управління матеріально-технічного забезпечення на інноваційних засадах, організаційно-економічного забезпечення ефективності системи на засадах сталого розвитку та концептуальні підходи до формування інноваційних сировинних баз матеріально-технічного забезпечення аграрного сектору.

Розглянуті розділи роботи повністю відображають пункти наукової новизни, які своєю чергою і виступають вирішенням поставлених в межах мети завдань. Наведені обґрунтування висунутих автором гіпотез є достатніми для визнання доведеності наукової новизни. Обсяг опису наукових положень роботи є вичерпним.

НАУКОВА НОВИЗНА ОДЕРЖАНИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДЖЕННЯ

Аналіз дисертаційного дослідження дозволяє констатувати досягнення поставленої мети, що полягала в розробці теоретико-методичних засад та практичних рекомендацій щодо управління матеріально-технічним забезпеченням в аграрному секторі. Цей висновок яскраво ілюструється отриманими науково-практичними результатами, які знайшли відображення у пунктах наукової новизни, серед яких:

– доведено, що адекватною відповіддю на дію тригерів сучасного розвитку є застосування міждисциплінарного підходу до формування циркулярної системи управління матеріально-технічним забезпеченням аграрного сектору на засадах технологій блокчейн. Підвищення ступеню впровадження блокчейну в національну економіку в цілому і в систему матеріально-технічного забезпечення аграрного сектору, зокрема, реалізує принципи інтелектуальної підтримки прийняття рішень, безпеки та конфіденційності всіх суб'єктів виробничого процесу, їх індивідуальності та згодженості у діях;

технічного забезпечення ґрунтується на формуванні інтегрованих підходів в системах транспортної логістики, логістики постачання, запасів тощо.

– запропоновано інтегральний метод оцінки рівня управління матеріально-технічним забезпеченням аграрного сектору. Його характеризує така перевага, як висока адаптованість. Створення єдиного інтегрального показника дозволяє об'єднати різні фактори, такі як назви, одиниці виміру, значущість і інші характеристики, для прийняття ефективних управлінських рішень в рамках розвитку регіону. Основна риса представленого методологічного підходу - відсутність неоднозначності оцінки впливу чинників;

– запропоновано архітектуру стратегування аграрного сектору за актуальними напрямками, що відображають сучасні тренди розвитку економіки. Стратегування здатне підвищити ефективність реалізації довгострокових цілей щодо прискорення виробничого застосування інноваційно-технологічних рішень, забезпечення оптимізації систем формування системи матеріально-технічного забезпечення та управління нею, досягнення прийнятних параметрів безпеки і стійкості розвитку аграрного сектору на основі взаємодії влади і бізнесу.

ПОВНОТА ВИКЛАДЕННЯ ОСНОВНИХ ПОЛОЖЕНЬ ДИСЕРТАЦІЇ В ОПУБЛІКОВАНИХ АВТОРОМ НАУКОВИХ ПРАЦЯХ

Основні положення дисертації викладено здобувачем в 11 наукових працях загальним обсягом 4,34 ум.-друк. арк., з них у наукових фахових виданнях – 4, у матеріалах наукових конференцій – 6, у зарубіжних виданнях 1. Всі зазначені праці автора в повній мірі розкривають основні положення розглянутої дисертаційної роботи, отримані наукові результати та надані вирішення поставлених наукових завдань.

ТЕОРЕТИЧНА ЦІННІСТЬ І ПРАКТИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДЖЕННЯ

Отримані наукові результати мають практичну цінність та користність, що підтверджується відповідними довідками щодо впровадження результатів наукових досліджень в діяльність окремих підприємств. Результати дослідження з комплексу питань формування та забезпечення ефективного управління матеріально-технічним забезпеченням аграрного сектору прийняті до використання: ННЦ «ІАЕ» (довідка № 10/404 від 14.11.2023 р.); Департаментом агропромислового розвитку Харківської обласної державної адміністрації (довідка № 08-30/08/2284 від 15.11.2023 р.); Харківською районною державною адміністрацією Харківської області (довідка № 01-41/3548 від 10.11.2023 р.); Державним Біотехнологічним Університетом (довідка № 01-24/1353 від 01.11.2023 р.); ННЦ «Інститут ґрунтознавства та агрохімії імені О.Н. Соколовського» (довідка № 01-27/654 від 11.10.2023 р.). Зазначені довідки свідчать про практичну та методичну цінність отриманих наукових результатів, що дозволяє використовувати їх як в діяльності суб'єктів аграрного бізнесу, так і в освітянських практиках.

– висококонкурентне середовище ведення аграрного бізнесу зумовлює необхідність розробки концептуальних основ адаптації до динамічних умов зовнішнього середовища. Зосередження фокусу уваги на технічній модернізації як засобі активної адаптації внутрішніх процесів до потреб забезпечення стратегічної спрямованості розвитку аграрного сектору сформувало авторське бачення організаційно-економічного механізму технічної модернізації управління системою матеріально-технічного забезпечення аграрного сектору економіки. Виокремлено принципи його реалізації, серед яких: аналіз наявного рівня технічної оснащеності, дослідження елементів ринку сільськогосподарської техніки, моніторинг технологічного розвитку у сукупності з прикладними задачами формування адекватних механізмів фінансування матеріально-технічного забезпечення аграрного сектору;

– вдосконалено науково-парадигмальний підхід до формування алгоритму забезпечення економічної стійкості системи матеріально-технічного забезпечення аграрного сектору. Розробка ґрунтується на системі комплексного діагностування параметрів економічної стійкості елементів матеріально-технічного забезпечення, їх здатності забезпечувати інтеграційну функцію в умовах внутрішніх та зовнішніх викликів. Практичне застосування запропонованого алгоритму зумовлено наявністю окреслених підходів до кількісного визначення параметрів економічної стійкості системи, а також оптимізації механізмів управлінського впливу на стійкість елементів і підсистем матеріально-технічного забезпечення. Фактично, розроблено методичний підхід до визначення економічної стійкості матеріально-технічного забезпечення аграрного сектору, який ґрунтується на логічній структурі індикаторів, що визначають залежність станів і переходів системи від її елементів до структури моделі, зберігаючи послідовність у переході до функції зв'язку показників економічної стійкості;

– обґрунтовано змістовно відмінний від наявних в науковій літературі підхід до створення центру агрокомпетенцій, який визнано дієвою рушійною силою розвитку матеріально-технічного забезпечення на регіональному рівні. Цент агрокомпетенцій має потенціал забезпечення реалізації актуальних для агровиробників потреб в засобах виробництва, сервісних та інформаційно-консультаційних послугах. З метою забезпечення прямого доступу товаровиробників до науково-технічних та інноваційних розробок та прискореного впровадження їх у виробництво запропоновано в центрах агрокомпетенцій впровадити світову практику системи Extension та smart-стратегії;

– в роботі підтримано дискурс щодо розвитку теоретичних підходів до визначення сутності системи матеріально-технічного забезпечення аграрного сектору. В результаті було отримано авторське визначення категорії як форми товарного обігу у сфері матеріального виробництва, спрямованої на прискорення та здешевлення процесу обміну через раціональне використання засобів виробництва. Система матеріально-

ДИСКУСІЙНІ ПОЛОЖЕННЯ ТА ЗАУВАЖЕННЯ ЩОДО ДИСЕРТАЦІЇ

Не зменшуючи вагомості і достатньо високого наукового рівня дисертаційної роботи Білоконя О.П., слід вказати на окремі недоліки та дискусійні положення, що дають підстави висловити такі критичні зауваження:

1. Деяко категорично звучить твердження автора про те, що «на сучасному етапі розвитку економіки практично неможливо проводити оновлення у системі МТЗ» (мова йде про Україну). Безперечно, процес є ускладненим, зокрема нестачею у більшості суб'єктів агробізнесу власних коштів, однак включити його до складу неможливих, на наш погляд, не вірно. Ми маємо приклади функціонування аграрних підприємств в Україні на оновленій матеріальній базі з використанням сучасних технологій і провідних трендів філософії господарювання.

2. На рис. 1.5. представлено основні елементи інноваційної системи аграрного сектору економіки України. Для нас залишилося питання щодо конкретизації блока інноваційної інфраструктури, в ньому, наряду з технопарками та інноваційними центрами, представлені «нагороди». Хотілось би отримати пояснення, про що йде мова.

3. Автор в декларативному порядку зазначає, що вдосконалення управління матеріально-технічним забезпеченням потребує використання логістичного підходу, зокрема формування логістичних ланцюгів постачання. Ця теза не викликає критики, однак вона не знайшла конкретизації у механізмах реалізації зазначеної мети.

4. Розділ 2.2 присвячено аналізу сучасного стану розвитку матеріально-технічного забезпечення аграрного сектору в Харківській області. Аналіз обмежено даними за 2021 рік, однак з 2022 року в Україні війна, а Харківську область визнано одним з найбільш постраждалих регіонів країни. Безумовно, це має наслідки для матеріально-технічного забезпечення аграрної галузі, однак в роботі не знайшли відображення тактичні заходи реагування на виклики воєнного періоду.

5. Автор стверджує, що економічне зростання сприяє подоланню обмеженості ресурсів (с.78). Чи цілком вірною є зазначена теза? Якщо взяти до уваги екстенсивний тип економічного зростання, то яким чином в даному випадку забезпечується вирішення проблеми обмежених ресурсів? На наш погляд, в даному випадку відбулась підміна понять. Скоріш можна казати про економічний розвиток в сучасних концептах філософії господарювання (сталого розвитку, циркулярної економіки) як шлях до пом'якшення ресурсної проблеми.

6. Деяко зменшує позитивне враження від роботи наявність граматичних помилок.

Наведені вище зауваження не знижують загального позитивного враження від дисертаційної роботи. Певною мірою вони підкреслюють об'єктивну складність обраної теми, мають дискусійний характер та можуть бути враховані автором у подальших наукових дослідженнях.

Відсутність (наявність) порушень академічної доброчесності

Детальне ознайомлення з наданою дисертаційною роботою та представленими працями автора, які висвітлюють отримані наукові результати, дозволяють стверджувати про відсутність проявів порушення академічної доброчесності. Це підтверджується оригінальністю отриманих наукових результатів, самостійністю формулювань і висновків. Отримані автором наукові результати, які включають теоретичні положення, методичні та практичні рекомендації, повністю віддзеркалюють надані пункти наукової новизни, здобуті автором цілком самостійно. Посилання на використані літературні джерела здійснено в роботі вірно, список літературних джерел наданий відповідним чином, що також підтверджує коректність використання здобувачем інформації в ході дослідження.

ЗАГАЛЬНИЙ ВИСНОВОК ЩОДО ДИСЕРТАЦІЙНОЇ РОБОТИ ТА ЇЇ ВІДПОВІДНОСТІ ВИМОГАМ

Дисертаційна робота Білоконя Олександра Павловича на тему «Управління матеріально-технічним забезпеченням в аграрному секторі» виконана на актуальну тему, містить теоретичні, методологічні та практичні розробки щодо вирішення проблеми удосконалення управління матеріально-технічним забезпеченням в аграрному секторі на основі використання сучасних інформаційних технологій та створення ефективної інфраструктури. Роботу позитивно відрізняє продумана структура, чіткість і логічність розв'язання проблеми дослідження, обґрунтованість та аргументованість методів і підходів щодо рішення поставлених завдань. Мова дисертації чітка, грамотна. Стиль дисертації має науковий характер. За своїм змістом дисертація відповідає паспорту спеціальності 073 «Менеджмент».

Вищезазначене дає підстави стверджувати, що дисертаційна робота Білоконя Олександра Павловича на тему «Управління матеріально-технічним забезпеченням в аграрному секторі» за науковим рівнем, практичною та науковою цінністю, за кількістю публікацій та дотриманням принципів академічної доброчесності відповідає вимогам Постанови Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 341 від 21.03.2022, а її автор Білоконь Олександр Павлович заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 073 «Менеджмент».

Рецензент:

доктор економічних наук,
професор, професор кафедри
глобальної економіки
Державного біотехнологічного
університету

Вітковський Юрій Петрович